

Armádní generál
Jan Syrový

JEDEN VELKÝ ČESKÝ OSUD

Jaroslav Rokoský • Karel Straka • Radim Chrást

Označák c. a k. pěšího pluku č. 81 v Jihlavě, u něhož Jan Syrový absolvoval školu záložních důstojníků. FOTO: AMCh

školení, jehož cílem bylo připravit frekventanty pro výkon budoucích nižších velitelských funkcí. Na absolutorium školy záložních důstojníků navazovala praxe u útvaru. Jednoletý dobrovolník se však v jejím závěru musel podrobit nové zkoušce, po níž byl propuštěn do civilu. Muži, kteří úspěšně prošli touto kombinací školení a praxe, dosáhli v závěru své prezenční vojenské služby hodnosti šikovatel kadet-aspirant. Jan Syrový byl s účinností od 1. ledna 1912 jmenován kadetem v záloze, což ovšem předpokládalo, že absolvoval další výcvik v rámci předepsaného vojenského cvičení. Během něho osvědčil

Začátek nové etapy života Jana Syrového, který je zde zobrazen jako sportovní šermíř varšavské organizace Sokola. Je patrné, že jako velmi aktivní, sportovně založený mladý muž disponoval výtečnou fyzickou kondicí. FOTO: PTEA via VÚA–VHA

své schopnosti a složil novou zkoušku, což byl standardní předpoklad pro uvedené povýšení do zmíněné hodnosti kadeta v záloze. Kmenové náležel do stavu c. k. pěšího pluku č. 10 v Mladé Boleslavi.⁴

Do Ruska tedy v roce 1913 odjžděl za perspektivním profesním uplatněním mladý cílevědomý muž s vynikajícím fyzickým fondem a kondicí, udržovanou sokolskou prací. Stále ovšem zůstával českým vlastencem, což pobyt za hranicemi patrně ještě umocnil. Nesl v sobě ovšem také nemalou vojenskou hodnotu záložníka rakousko-uherské branné moci, jenž byl dobře připraven a schopen velet malým jednotkám. Všechny tyto charakteristiky a rysy se měly v souhrnu osvědčit za situace, která za nedlouho otočila směřování osudu nejen jemu samotnému, ale též milionům jeho současníků prakticky po celém světě.

Poznámky

- ¹ Moravský zemský archiv v Brně, Matrika (Kniha narozených a pokřtěných), číslo knihy 10960, Třebíč – město (Sv. Martin), záznam z 24./26. 1. 1888, s. 92.
- ² Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv (VÚA–VHA), Kvalifikační listina arm. gen. Jana Syrového, Prvopis kvalifikační listiny. Část I., viz též legionářské potvrzení č. 25734 ze 13. 12. 1920.
- ³ VÚA–VHA, Kvalifikační listina arm. gen. J. Syrového, Prvopis kvalifikační listiny. Část I., rubrika Popis služební činnosti.
- ⁴ VÚA–VHA, Kvalifikační listina arm. gen. J. Syrového, Prvopis kvalifikační listiny. Část I., rubrika Popis služební činnosti.

Rakousko-uherský cestovní pas, s nímž Jan Syrový vyjel do Ruska za perspektivním profesním uplatněním. FOTO: PTEA via VÚA–VHA

Prap. Jan Syrový na kresebné zobrazení některého z jeho spolubojovníků. Kresba nese v horní části snímku text: „Heslo: Síla, Varšava, Beton.“ Tato slova jednak dokumentují, odkud se Jan Syrový vydal do České družiny, a jednak skutečnost, že její jeho spolubojovníci pokládali právem za nezodolného muže, který se nezalekne před nebezpečím. FOTO: VHÚ Praha

Kříž sv. Jiří 4. stupně. FOTO: ČsOL

v rámci České družiny vyhlášen 4. června. Oněmi třemi povýšeními byli Jan Syrový, Antonín Číla a Josef Švec. Tito noví praporčíci byli současně jmenování mladšími důstojníky svých rot.¹⁵

Ještě počátkem května ale Jan Syrový ovšem ještě netušil, že relativně zanedlouho nastanou zásadní změny ve válečné situaci na východní frontě. Brzy zjara 1915 tedy končilo další, druhé období bojového nasa-

zení České družiny. Onen zásadní obrat přinesl průlom u Gorlice na severním úpatí Karpat, k němuž došlo ve dnech 2.–5. května 1915. Šlo o objektivně zdařilý výsledek příprav společného velení Ústředních mocností. To došlo k poznání, že porážka ruské armády v jednom velkém bitevním střetu nebude z řady důvodů možná. Stanovilo si tedy skromnější, ale přitom velmi racionální cíl ochromit ruský vojenský potenciál poměrně velkorysou průlomovou operací, která by na delší dobu oslabil protivníkovu sílu a možnosti. Zároveň s tím měl být vytlačen dále od strategicky významných přechodů přes karpatský masiv. Tato akce se spolu s dalšími operacemi do značné míry zdařila. Vojska Ústředních mocností převzala strategickou iniciativu a do podzimu došla četných úspěchů. Rusko v důsledku toho ztratilo dříve kontrolovaná území v Haliči, celé Polsko, Litvu, část Lotyšska a Běloruska. Celkově bylo ve finále zatlačeno o 200–500 km od původních pozic před spuštěním průlomových akcí.

Česká družina prožívala všechny tyto události roku 1915 velice intenzivně. Prap. Jan Syrový se se svou 4. rotou nejprve v květnu zúčastnil obranných bojů ruského X. sboru. Čeští dobrovolníci této rotě vykonali četné rozvědky za řeku San. Okusili též tehdy již běžné nasazení v zákopech. Povědomí o jejich kvalitách se mezi Rusy

Momentka z polní porady příslušníků 4. rotě České družiny v Latači na Dněstru během ústupových bojů po průlomu u Gorlice. FOTO: VHÚ Praha

upevňovalo a dále šířilo. Nejlepším dokladem této skutečnosti byl vysoce prestižní úkol, zadání, které se obvykle dávalo jen nejlepším a nejspolehlivějším jednotkám. Čeští dobrovolníci jej plnili v době, kdy ruská armáda přenesla svou defenzivu na tok řeky Por. Šlo o bažinatou oblast, která skýtala dobré podmínky pro obranu, ale i tak bylo nutné zachovávat maximální obezřetnost. Prap. Jan Syrový měl v té době pověst chrabrého, pohotového a při tom rozvážného velitele rozvědných skupin. Vše ovšem bylo založeno na reálných skutcích z fronty. Svoji výtečnou tělesnou kondicí dovedl překonávat nejobtížnější fyzické překážky. Osobní statečnost byl příkladem pro své spolubojovníky. Gen. Leš, velitel ruské 3. armády, povolal prap. Syrového, aby s půlotrou

jistě a sebevědomě. Kerenského ofenziva byla spuštěna 29. června 1917. Začala mohutnou dělostřeleckou přípravou. Vojska XLIX. armádního sboru měla vyrazit do útoku zrána 2. července. Čas vyražení Československé střelecké brigády byl stanoven na 9. hodinu ranní. Ppor. Jan Syrový stále kontroloval svou rotu a dbal na udržení spojení se štábem i sousedními rotami. Úkol jeho roty i celého II. praporu spočíval v podpoře a ochraně levého boku I. praporu. Úderné skupiny II. praporu byly připraveny k vyražení z operního bodu, zvaného lunet Káta, jenž se nacházel pouhých 600 kroků od předního okraje rakousko-uherské obrany. Intenzivní dělostřelecká palba nepřítele narušovala telefonní spojení, a tak se Jan Syrový rozhodl pro osobní kontakt s velitelem sousední roty Otakarem Husákem, jenž se těsně před útokem zdržoval na polní

Ruský útočný granát. FOTO: ČSOL

Podporučík Jan Syrový, stojící vlevo, několik dní, možná jen hodin, před fatálním zraněním, které utrpěl zrána 2. července 1917. FOTO: VHÚ Praha

pozorovatelně. Otakar Husák zanechal očitě svědectví o okamžicích, které poznamenaly příští život Jana Syrového. Na osudové ráno 2. července 1917 vzpomínal takto: „Zkušební a chladnokrevný voják brzy prohlédne celý systém, a když je na jeho místě řada, v čas se uklidí a po přejití salvy zase vrátí. Sem tam dopadly i patnáctky. Dohovořival jsem se s Hladivkou, který pozoroval, a s rotami telefonicky, byly ale již poruchy, dráty potrhane střelbou. Proto asi přišel ke mně z nejbližší roty Syrový, krátce před devátou hodinu, kdy jsme se měli zvednout a zaútočit. Sedl si vedle mě na schod. Právě mně předávali z pluku poslední rozkazy; teď už rozhodovala jen ručička hodinek. Odkládám telefon a v tom cítím, letím, padám na cosi teplého, tma, duším se. Na mně někdo leží; cítím, po břiše teče něco horkého, lepkaového. Mám jedinou myšlenku: tak tohle tebe je ta smrt! Je mi nevýslovně sladko. V tom cítím bolest na hlavě a krku. Namáhavě tam sahám, Syrový leží přese mne, pomalu se zvedá a potácí ven.“¹¹ Na okamžiky první pomoci Janu Syrovému na obvažišti v obci Cecová rovněž vzpomíná Otakar Husák: „Hned za mnou ošetřoval Dr. Haering se svým pomocníkem Měšťanem Syrového, který zatím přišel. Jeho zranění nezdálo se být vážné, seděl jsem mezi ním a traversou, ve které granát vybuchl. Z koutka pravého oka crčel mu potůček krve, ale nějaká střepinka prosekla se mu zadem do oka a zničila celou zadní

Úsek Čs. střelecké brigády u Zborova. Ppor. Jan Syrový se v okamžiku zranění nacházel v I. linii v prostoru západně obce Cecová zhruba uprostřed reprodukované mapy. FOTO: repro schématické mapy zborovského bojiště (vydal Památník osvobození, Praha 1937)

důkladné přípravné cvičení na mapách i v terénu, což mělo zdokonalit rutinní výkon štábních činností a eliminovat nedostatky v samém průběhu simulovaného střetu. Tato metoda se prospěšně uplatňovala i později. I tak ovšem Mittelhausser zaznamenal ve výkonu cvičících vojsk rezervy, které musely být odstraněny, což byl též úkol pro Jana Syrového. Hlavní Mittelhausserův požadavek zněl ve dle jiných připomínek, aby štáby zdokonalily svou činnost, jelikož se v průběhu cvičení projevil zmatený či neúplný rozkaz.⁵ Zmíněná nut-

nost zdokonalovat se se týkala i Jana Syrového. Též pro něho byl rok 1922 významný v tom smyslu, že v době od 11. září do 29. listopadu pobýval na studijní pobytu ve Versailles, kde se účastnil Informačního kurzu pro generály a plukovníky, který se konal při tamním Centre d'études.⁶

Školící a výcvikové činnosti z roku 1923 dokládají jejich další metodické zdokonalení a velice úzkou věcnou a bezprostřední časovou provázanost společného cvičení Hlavního štábu se studijní cestou tohoto

Vzdušný snímek ze studijní cesty Hlavního štábu západočeským pohraničím a jihozápadním Plzeňskem z 19.–24. května 1924. Fotografie vznikla během zastávky ve Stříbrě 23. května 1924. FOTO: MMS

ústředního orgánu velení branné moci. Společné cvičení Hlavního štábu, tedy cvičení na mapách, zkoumalo opět možnosti obrany českých zemí proti německému napadení. V tomto případě se pracovalo s hypotézou vyražení Reichswehru z Kladského výběžku všeobecně jihozápadním směrem s cílem zatlačit československé obránce a z uvedeného směru dosáhnout Prahy. Námět v tomto případě konkretizoval nepřítel tak, že se počítalo s nasazením pěti až šesti jeho divizí. Československá branná moc vyčleňovala proti severní frontě dvě armády. Jednu v Čechách s pěti divizemi a jednu na Moravě se dvěma divizemi a jednou jezdeckou brigádou. Cíl tohoto cvičení spočíval v analýze podmínek pro součinnost obou armád obránce za situace, kdy by moravská armáda nemohla být kvůli přerušnému železničnímu spojení dopravena do Čech jinými cestami. Po zastavení nepřátelského postupu se počítalo se zahájením protiútoků a přenosem bojové činnosti na území agresora. Jan Syrový dostal v tomto konceptu za úkol velet armádě v Čechách. Cvičení trvalo od poloviny února do 2. června, kdy Mittelhausser svolal do Prahy zúčastněné vyšší velitele k rozpravě. Cvičení opět přineslo všem řadu

Generál V. hodnostní třídy Jan Syrový (na portrétu ještě z počátku 20. let) s hvězdou srbského Řádu bílého orla 2. třídy, který obdržel v roce 1923. Nejvyšší třída tohoto řádu mu byla udělena o deset let později. FOTO: VHÚ Praha

Výzvy doby s nejistými perspektivami (1926–1933)

První československý náčelník Hlavního štábu a jeho tým

Leden 1926 se stal neobyčejným počátkem roku v dosud stále krátkých dějinách Československé republiky. Československá branná moc zvládla přes všechny obtíže a překážky kritické období prvních let budování pevných základů své budoucnosti. Její francouzští zakladatelé uznali ve shodě s rozhodujícími československými představiteli, že je již schopna vykročit do návazné etapy stabilizace a mírové výstavby. Rozsáhlá francouzská vojenská přítomnost v jejím velitelském aparátu již nebyla bezprostředně zapotřebí. Počínající druhá polovina 20. let se již výrazně lišila od nejistých časů prvních poválečných let. Nyní se prosazovaly víze míru a odzbrojení. Republika se však stále cítila ohrožena nehasnoucím militarismem a revizionismem ve svém okolí. Za hlavní zdroj potenciálního ohrožení pokládali v Československu Maďarsko s jeho snahou obnovit někdejší Uhersko v jeho původním teritoriálním rozsahu. Ani Německo nebylo bráno na lehkou váhu, ale stabilizační smlouvy na jeho západních hranicích a vstup této mocnosti do Společnosti národů znamenaly výrazné posílení mírových nadějí. Za těchto okolností nazrál čas na změnu

Arm. gen. Jan Syrový v pracovní náčelníka Hlavního štábu československé branné moci na snímku z roku 1930. FOTO: VHÚ Praha

statutu Francouzské vojenské mise v Československé republice z velitelského orgánu na poradní orgán. S tím přirozeně souviselo předání rozhodujících armádních funkcí z rukou Francouzů jejich československým nástupcům. Nejvýznamnější změnou faktickou i symbolickou se stalo předem naplánované a rozhodnuté ukončení činnosti div. gen. Eugèna Mittelhaussera ve funkci náčelníka Hlavního štábu a jmenování generála IV. hodnostní třídy Jana Syrového na jím uvolněné místo. Hlavní štáb tak obdržel nejen nového, ale současně také historicky prvního, ryze československého náčelníka Hlavního štábu.¹

Tato podkapitola si klade za cíl poskytnout všeobecnou charakteristiku působnosti Jana Syrového v čele Hlavního štábu, tedy instituci, kterou řídil osm let. Jde o příležitost podat obraz práce nejen jeho samotného, ale i činitelů, kteří mu byli podřízeni a tvořili jeho tým. Ještě předtím je ale vhodné pozastavit se u představitelů, jímž Syrový jako náčelník Hlavního štábu sám podléhal. Na prvním místě je třeba jmenovat Tomáše Garrigua Masaryka, prezidenta republiky a vrchního velitele veškeré branné moci. Na základě souladu ústavy a speciálních předpisů branné moci byl konkrétní výkon velitelské pravomoci prezidenta republiky přenesen ve věcech všeobecné odborné přípravy armády v míru na náčelníka Hlavního štábu a ve smyslu řízení operací za války na hlavního velitele polní

Prezident JUDr. Emil Hácha po volbě 30. listopadu 1938 před nastoupenou vojenskou jednotkou u Staroměstské radnice v doprovodu armádních generálů Jana Syrového a Ludvíka Krejčího. FOTO: AES

kulturního rozhledu, který nedávno ovdověl, jehož širší veřejnost tolik neznala, ale oceňovány byly jeho spravedlivé rozsudky. Konzervativce pevně rostlý s demokratickým právním státem se stal oním přijatelným kandidátem, potíž spočívala v tom, že nikterak neusiloval v šestašedesáti letech o prezidentský úřad.

Předseda Strany národní jednoty Rudolf Beran předložil 21. listopadu v ministerské radě návrh Háchovy kandidatury a slíbil, že jej přivede, aby vláda mohla s ním promluvit. Tuto schůzku ujednal Beran se Syrovým, a aby nepronikla na veřejnost, tak se setkání uskutečnilo v bytě Jana Syrového v budově Kadetky. Po

příchodu Beran představil Háchu, načež došlo k bližšímu rozhovoru. JUDr. Hácha se zpěčoval převzít prezidentský úřad. V rozpravě mu byly vysvětleny povinnosti s funkcí prezidenta republiky spojené a bylo řečeno, že za dané situace by měl tuto funkci jako věhlasný právník přijmout. JUDr. Hácha tehdy své zásadní rozhodnutí nevyřkl, a proto byl pověřen Beran, aby věc s ním ještě jednou projednal.⁴⁵ Předseda SNJ Rudolf Beran a předseda NSP Antonín Hampl, tvořící klíčový politický tandem druhé republiky, Háchu nakonec přemluvili a on to od počátku bral jako oběť.⁴⁶

Volba se uskutečnila v Rudolfinu, kde tehdy sídlil parlament. Pro Háchu hlasovalo 272 poslanců a senátorů z 312 přítomných. Nikdo nehlasoval proti. 39 hlasovacích lístků bylo prázdných a jeden neplatný. Nově zvolenému prezidentovi, který zatím čekal v sídle Nejvyššího správního soudu,

odjel sdělit oficiální výsledek volby předseda vlády Syrový. Na ručně psaném pergamentu, který s sebou přivezl, bylo uvedeno: „Národní shromáždění republiky Česko-Slovenské, vykonávající práva a povinnosti, jež mu ukládá ústava republiky, zvolilo dne 30. listopadu 1938 Vás prezidentem republiky v té dobré víře, že budete dbáti blaha lidu a státu a od něho nebezpečí odvracet.“⁴⁷ Společně se pak vrátili do parlamentu, kde Emil Hácha složil prezidentský slib. Ceremoniál to byl velmi krátký – pětiminutový. Před budovou parlamentu vykonal nový prezident v doprovodu Syrového přehlídku čestné jednotky a odjeli na Pražský hrad.

„Osoba Háchova nepůsobila na mne dojmem silného muže,“ uvedl později Syrový s tím, že však nejlépe vyhovoval stávajícím politickým poměrům.⁴⁸ Média přijala Háchovu volbu vesměs kladně, domácí i zahraniční. Šéfredaktor *Lidových novin* Eduard Bass upozornil na symboliku předání nejvyšší funkce generálem Syrovým soudci Háchovi: „Voják uvedl v čelo státu soudce. Velká a správná rozhodnutí mají vždy povahu symbolu. Můžeme být uspokojeni obrazem, jenž se nám podává tím, že moc staví na nejvyšší místo právo. To je náš český řád a díky za to, že zůstal neporušen. Jinde učí jinak, ale na duchovním nebi naší české vlasti nejvýše trůní spravedlnost. V naší řeči jsou právo a pravda z téhož kořene. Pravda vítězí, znamená nám stejně, že právo a spravedlnost vítězí.“⁴⁹ Prezidentu Emilu Háchovi, který si nechal výrazně snížit prezidentský plat a odmítal, aby na úřadech a ve školách visel jeho portrét, blahopřál osobním dopisem i Edvard Beneš z emigrace.

JUDr. Emil Hácha, nově zvolený prezident republiky Česko-Slovenské společně s předsedou vlády arm. gen. Janem Syrovým. FOTO: APS Praha

Befanntmachung!

Wir Inhaber der volkischen Ehrentät in Lande Böhmen bekennen es,
1. Als Chef der Zivilverwaltung beim Besatzungsverwalter No 5 für der Reichsteilung und Oberleiter

Konrad Henlein

befehl,
Es übernimmt in meinem Auftrag die Befehl über die gesamte öffentliche Verwaltung, einschließlich der Zentralstellen in Prag.
2. Die gesamte öffentliche Verwaltung erhebt, soweit nicht anders bestimmt wird, weiter. Dies gilt auch für Polizei, Post, Eisenbahn sowie für die öffentlichen Betriebe.
3. Das gesamte Volkswesen läuft weiter. Jeder bleibt an seiner Stelle und führt seine Arbeit fort.
4. Den Anordnungen der heutigen Militärbehörden und in meinem Auftrag bestehenden Besetzen des Landes der Zivilverwaltung ist unbedingt Folge zu leisten. Jeder halte sich an die gesetzlichen Befehle. Sie lesen Befehl der Befehlshaber wie des eigenen Mann.

Quartiermeister Prag, den 15. März 1939. Der Oberbefehlshaber der Besatzungszone 5

Blaskowitz

General der Infanterie.

Vyhláška!

Vykonnávám podle v Českých zemích
1. Členům civilní správy při Armáděním Skupinovým Vělebděti 3 byl ustanoven

Konrad Henlein

Reichskommissar und Gauleiter / říšský komisař a říšský vůdce

Tento povereno má svůj příkaz doopravdy rozkazu vojenský správa, včetně občanských služba v Praze.
2. Všechny veřejné správy pokračují v práci, neustane – II nic jiného nřizuje. Toto platí také pro policej, poštu, telefonní a veřejné služby.
3. Všechny hospodářské práce mají dle. Každý občan zůstane na svém místě a pokračuje v práci.
4. Některé hospodářské společnosti, národní vyznamní vojenským ústředí ústředí, a národní občanské ústředí správy, jednatelství podle svého rozkazu. Každý řídí se podle rozkazu vyznamní a prosperitu osudu i jednotlivců.

Hlavní velitelství v Praze, dne 15. března 1939.

Vrchní velitel armádní skupiny 3

Blaskowitz

Generál pěchoty

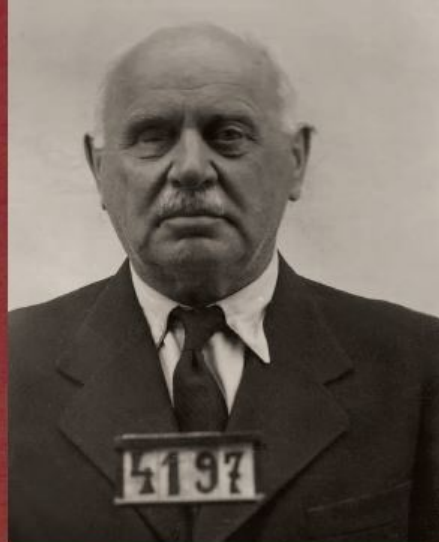
Přitom se Havelka obrátil na provázající mne důstojníky a vysvětloval jim, že jsem členem vlády a že shromaždiště vlády je dole. Nato teprve mu jmenování sdělili, že mám být předveden k Hitlerovi. Havelka se mě ještě dotazoval, zda umím německy, na což jsem mu odpověděl, že ovládám němčinu natolik, že by to stačilo na běžný rozhovor. Jinak se nepamatuji, že bychom mluvili o něčem jiném. Po chvíli Hácha vyšel z jedné dveří, a aniž bychom spolu mohli promluvit, byl jsem zmíněnými dvěma důstojníky odveden do místnosti, odkud vyšel Hácha,“ pravil posléze Syrový.³¹

Vyhláška oznamující ustanovení říšského komisaře a župního vedoucího říšské župy Sudety Konrada Henleina šéfem civilní správy v Čechách. FOTO: VÚA-VHA Praha

„Když jsem vstoupil do místnosti, zpozoroval jsem Hitlera, který stál v té chvíli u okna, obrácen čelem do místnosti. Kromě něho nepozoroval jsem, že by byl v místnosti někdo jiný přítomen. Důstojníci mě Hitlerovi představili. Týž mi podal ruku a prohlásil, že k tomu došlo, čímž rozuměl okupaci, a že jako voják později pochopím, že k tomu došlo muselo. Poté Hitler prohlásil, že pod jeho vládou se nám povede dobře. Poté mně opět podal ruku a přitom jsem pozoroval zablesknutí, jehož se používá při fotografování. Zda tento okamžik fotografoval některý z důstojníků, nevím, ale jinak jsem v místnosti žádného fotografa neviděl. Zmíněný záblesk přišel z pravé strany, a ježto právě oko nemám a tudíž v tom směru nevidím, nemohl jsem sledovat to, co se z této strany dělo. Hned poté jsem byl důstojníky vyzván, abych z místnosti odešel. Já sám jsem při této příležitosti nepromluvil ani slova. Poté jsem sešel opět dolů do šatny, ale tam jsem již nikoho z členů vlády nezašel. Bylo mi někým řečeno, že se vláda již rozešla, a proto jsem odešel domů, převlékl se do starší uniformy a šel jsem do ministerstva.“³²

Osudové podání ruky na Pražském hradě. Do setkání s Hitlerem Syrového v březnu 1939 vmanipulovali nacisté. FOTO: NA Praha

V žaláři (1947–1960)

Vězněm Národní fronty

„Zrádce“ Syrový zůstal po procesu ještě týden na Pankráci. Potom věznici, v níž prožil po válce tolik zoufalství a trpkosti, opustil v poutech. Putoval do trestního ústavu Valdice, kam byl přivezen 28. dubna 1947. Původně kartuziánský klášter poblíž Jičína patřil k proslulým věznicím již z dob habsburské monarchie. Spolu s ním byl eskortován jeho „komplic“ Rudolf Beran. Oběma trestancům měl trest vypršet 14. května 1965.¹

Z Kartouz byli obratem odvezeni na justiční statek Javorník v Podkrkonoší, odkud bylo nedávno odsunuto německé obyvatelstvo. Justiční statek vznikl z hospodářství čp. 96, zkonfiskovaného německému hospodáři Hugovi Klugemu. Pobývaly zde na čtyři desítky vězňů ve zvláštním nuceném pracovním oddělu vykonávajícím veškeré zemědělské práce. Rozsáhlý zemědělský objekt, mající v prozatímní správě ministerstvo spravedlnosti, stál přibližně uprostřed obce Javorník, na levé straně silnice vedoucí od Hostinného. Trestanci byli střeženi členy sboru uniformované vězeňské stráže, kteří se chovali slušně a korektně.²

Veřejné mínění ovšem záhy rozvířila aféra, která neznámý justiční statek dostala do centra pozornosti obyvatel poválečného Československa. Nebylo divu. Češi

sledovali procesy, zvláště pak s protektorátní vládou, s bedlivým zájmem. Retribuční soudy ukončily nyní svou činnost a ministr spravedlnosti Prokop Drtina přednesl koncem května 1947 souhrnnou zprávu o výsledcích retribuice. V Ústavodárném Národním shromáždění byla očekávána s velkým napětím a okamžitě vyvolala bouřlivou rozpravu. Stala se předmětem zápasu politických stran v Národní frontě. Jaká byla tedy bilance Národního soudu trestního, jímž byl odsouzen i generál Syrový? Souzeno bylo celkem 80 osob, všechno to byli muži, mezi nimi nebyla ani jediná žena. Z toho 65 osob bylo odsouzeno a 15 osvobozeno. Rozsudků trestu smrti bylo vyneseno 18, trest doživotního žaláře si vyslechlo sedm osob a na další čekaly mnohaleté tresty vězení. V případě Národního soudu čestného si všechny tři osoby vyslechly osvobozující rozsudek. „Přehližeje závěrem činnost retribučního soudnictví jako celku, mohu s plnou odpovědností svého úřadu znovu zopakovat, že splnilo svědomitě a úplně, pokud bylo v lidských silách, svůj úkol,“ zakončil své expozé ministr Drtina.³

Rozprava v parlamentu se nevedla o tom, že procesy měly leckdy politický ráz, že byly politicky ovlivňovány a soudcovská nezávislost, jako v Syrového případě, nebyla respektována. Místo toho se řešilo, jestli se postupovalo dostatečně rychle a razantně, kdo mohl za průtahy a jestli jsou tresty dostatečné. V debatě tradičně udávala

Vězeňské fotografie Jana Syrového. FOTO: NA Praha

Obálka časopisu Reportér z října 1968 s karikaturou arm. gen. Jana Syrového. FOTO: Reportér

armádu. A proč tedy musela složit zbraně bez výstřelu? „Obrana republiky byla koncipována na pomoci našich tehdejších spojenců. Tak jsme také zaměřovali svou zahraniční politiku. V kritických dnech jsem proto poslal mého pobočníka generála Píku do spojeneckých zemí, aby sondoval poslední možnosti pomoci. Zůstali jsme však sami,“ pravil Syrový s tím, že kdyby spojenci ČSR pomohli, tak bychom v žádném případě na mnichovský diktát nepřistoupili. „Opakují, že ještě než jsem šel na křeslo ministerského předsedy, předpokládal jsem,

že válka s Hitlerem bude,“ řekl Syrový. A dodal: „Sami jsme neměli nejmenší vyhlídky na úspěch. Byl to jednoznačný názor celého našeho velitelského sboru. Víím, že nadšení lidí bylo veliké, vojáci chtěli bojovat, ale nemohli jsme si vzít na svědomí vést lidi na jatka.“

Když byl Syrový dotázán na to, jak se vlastně stal ministerským předsedou, tak pravil: „Tuto funkci jsem odmítal. Tvrdil jsem, že jsem voják, nikoliv politik. Potřebovali v čele vlády muže v uniformě, snad pro uklidnění veřejnosti. Zůstal jsem vojákem, který plnil příkazy svého nadřízeného.“ O svém osudu po 15. březnu 1939 sdělil: „Ihned jsem požádal o penzionování a o zproštění všech funkcí a uchýlil se na venkov. Tam jsem prožil celou dobu okupace pod dohledem gestapa, které mi nasadilo svého člověka do vily jako domovníka. Byl jsem stále pod dozorem.“ Redaktoři následně připomněli, že ještě v květnu 1945 byl zatčen a odsouzen. Dotázali, oč se opírala obžaloba. „Rozsudek mi nikdy nebyl předán ani přečten. Pokud lze vzpomenout, žaloba se opírala o tři obvinění: Nechal jsem se vyfotografovat s Hitlerem na Pražském hradě, pak měl soud k dispozici fotografii, kde sedím na vládní recepci vedle Henleina. A nakonec, že jsem podepsal souhlas s prodejem zbraní Německu,“ odvětil Syrový. Na otázku, jestli si ještě pamatuje, jak to bylo s tím Hitlerem, tak odpověděl: „Na Hradě to byla vynucená audience, k níž mě přinutili pobočníci Hitlera. Z venkova mě přivezli na Hrad a předvedli před Hitlera. Ten mi po projevu, v němž ujišťoval naprostou bezpečnost českého národa nacházejícího se pod německou ochranou, podal ruku. V tom okamžiku cvakly spouště fotoaparátů. Snímek s Henleinem byl pořízen a použit nacistickou propagandou pro potřebu v tehdejším sudetském území.“ A jak to bylo se zbraněmi, na to odpověděl takto: „Měli jsme ve skladech staré zbraně z první světové války, které naše armáda již

nepotřebovala. O jejich prodeji mohla rozhodovat jen vláda: za tu jsem to jako její předseda podepsal. Zbraně nakoupily německé soukromé firmy, které se takovým obchodem zabývaly.“ O procesu pak podotkl: „Soudece nejdříve řekl manželce, že budu propuštěn. Pak však změnil rozsudek na dvacet let nepodmíněně.“

O patnácti letech ve vězení nemluvil, pouze připomněl věznice, kterými prošel. Sdělil, že byl propuštěn na amnestii v květnu 1960 a na Pankráci se setkal s bývalým domovníkem, co ho na něho nasadilo gestapo. „Manželku nechtěli celých dvanáct let nikde zaměstnat. Často měla návštěvy, které ji přemlouvaly k útěku do ciziny, ale odmítla,“ konstatoval Syrový s tím, že to byly provokace. Osmdesátiletý Syrový řekl, že po propuštění nebylo z čeho žít, ale už čtyři roky je v důchodu. „Máte z čeho žít – jako bývalý předseda vlády?“ – „Teď už si neenařkám. Loni koncem roku mi zvýšili důchod.“⁹

Číslo Reportéra vyšlo jen několik týdnů po vojenském vpádu pětice států Varšavské smlouvy do Československa. Naděje pražského jara se se srpnovou okupací nenávratně rozplývaly. Dubčekovi reformní komunisté podepsali pod nátlakem „dohodu“, Moskevský protokol, stanovící československé straně podmínky, které musí splnit pro obnovení pořádku. Postupně se zlomili téměř všichni, nepodepsal jen František Kriegel. Obsah jednání i Protokol zůstaly v tajnosti. Reformní komunisté popřeli sami sebe, museli se tvářit, že jednají z vlastní vůle,

nikoliv na příkaz okupantů. Parlament ratifikoval 18. října 1968 dohodu o „dočasném pobytu“ sovětských vojsk. Tento dočasný pobyt časově neurčovala, v podstatě to znamenalo uznání okupace na věčné časy. Sovětská vojska zůstala pak v Československu trvale, přibližně na počtu 70 tisíc mužů.

Generál Jan Syrový s manželkou Annou. FOTO: AJS